

Technika és etika problémái

Technika filozófia

Nincsen egy filozófia, hanem több -féle filozófia van, és ez a technika filozófiai értelmezéseire is igaz. A filozófiák viszont közesek abban, hogy a technikát hogyan próbálják értelmezni,

Egyik ilyen értelmezési keret: a technika és társadalom viszonya. Ezt nevezzük az alapkérdésnek.

A másik értelmezési lehetőség, hogy milyen attitűddel viszonyul a filozófia a technikához: optimista, pesszimista, racionalista vagy kritikus.

Az alapkérdés gondolata Engelstől származik, a *Ludwig Feuerbach és a klasszikus német filozófia vége című művéből*. Engels azt mondja, hogy:

- minden filozófiának van egy alapkérdése
- az alapkérdésnek két oldala van: anyagi viszony és tudati viszony
- a kettő miként létezik együtt: episztemológia kérdések

Alapkérdés: Technika és társadalom viszonya. Ennek a kérdésnek két aspektusa:

- Autonóm vagy ember által kontrollált a technika
Független az embertől a technika vagy függ tőle.
- Érték semleges vagy érték terhelt a technika

A kérdés itt az, hogy a technika felvesz-e társadalmi értéket vagy sem.

Ez az osztályozás lefedi a technika filozófia értelmezéseket. És egymástól függetlenül megválaszolhatóak.

Ebből az osztályozásból kirajzolódnak az egyes filozófiai irányzatok:

A technika	Autonóm	emberi kontroll alatt áll
értéksemleges	determinizmus tradicionális marxizmus	instrumentalizmus pragmatizmus
értékterhelt	szubsztantivizmus Antiutópizmus, Ellul, Heidegger	kritikai elmélet antiutópizmus, Marcuse, Foucault

Az osztályozás jelentősége:

Ha autonóm a technika, akkor azt mondhatjuk, hogy az emberi társadalomtól függetlenül van a technikának egy saját fejlődése

- vagy értéksemleges: ilyenkor azt mondjuk, hogy a technika különféle nagyszerű eszközöket hoz létre. Az emberek ezeket az eszközöket arra használják, amire akarják.
- vagy értékterhelt: a technikába bele vannak építve az értékek, még ha nem is gondoltuk hogy benne vannak. Amikor egy technikát működtetünk, akkor automatikusan megvalósulnak ezek a belekódolt járulékok is.

Ellul: *Technika és társadalom* c. művében: A technikai imperatívusz:

Ami a világban lehetséges, az meg is valósul, az emberi szándéktól függetlenül.
Vagyis az ember ki van szolgáltatva a technikának (ugyanazt mondja később Heidegger).

Az értéksemlegesség mit jelent:

A cél -eszköz viszonyában nem egyértelmű a technika, Egy bizonyos célt sokféle eszközzel elérhet az ember, nincsen determinálva a cél az eszköz által.

Az értékterheltség jelentése:

A cél mindenképpen tartalmazni fogja az eszköz következményeit. Az ember nem szabad, alá van vetve a technikai környezetének. Folyamatos kényszerben él. Ez az elidegenedés gondolatát hordozza magában.

Marshall McLuhan: „az ember a gépek szexuális funkcióját tölti be” - az ember alá van vetve a technikának és folyamatosan sokszorosítania kell a gépeket.

Ez a fajta pesszimizmus a társadalmi viszonyokban lelhető fel elsősorban, nme pedig magában a technikában.

Ha viszont a technika emberi kontroll alatt áll és értéksemleges:

Ez a legoptimistább felfogás. A technikát irányítjuk és azt a célt érjük el vele amit akarunk, nem történik tőlünk független esemény a működtetés közben,

Ha emberi kontroll alatt áll és egyúttal értékterhelte:

Akkor azt mondhatjuk, hogy a technikával az a célunk, hogy bizonyos értékeket létrehozzunk. Ez is optimista elmélet, mivel nem ránk kényszerített az értékterheltség.

Mi az a technika?

A technika szituációhoz kötött emberi cselekedet. Egy szituációban való cselekvés. Egy olyan cselekedet, amelynek során megmutatkozik és kifejeződik az embernek a szituáció feletti uralma.

Vagyis: Az történik, amit az ember akar és nem az, ami természet adta módon történne.

Cselekvéelméleti megközelítés: A technika az emberi cselekvés azon oldala, amiben az ember uralma megmutatkozik.

Ez a természet feletti uralmat jelenti. A mesterséges létezők létrehozására irányuló eljárás.

A legfontosabb mesterséges létező, maga az ember.

Az ember nem természet adta lény, a technika a legalapvetőbb cselekvés formája. A technika annak elérési módja, hogy az legyen, amit az ember akar.

A technika tehát elsődleges minden szempontból.

Szituációk:

– **Adott szituációk:** természet adta szituációk. A természet adta szituációkban való túlélés az evolúció folyamata, egy állat sikeres adaptálódása a természeti szituációhoz az ő célja. A technikai tevékenység mögött ez az evolúciós tapasztalat húzódik meg, de nem tudatosan.

– **Alkotott szituációk**

Az ember módszere:

Mivel a világmindenség felfoghatatlanul nagy és bonyolult, ezért az ember azt lebontja szituációkra, melyeket uralni tud

Az élet egy folyamat, melyben az egymást követik a szituációk. Az élet uralható szituációk

sorozata.

A konkrét szituációk ezért fontosak, mivel ezek uralhatók. Ezeknek a konkrét szituációknak a létrehozói a mérnökök.

Nem csak a modern értelemben vett mérnökök, hanem minden korban azok az emberek akik a világmindenség egészét, konkrét uralható szituációkra bontják: varázslók, csillagászok, értelmiségiek stb.

Itt van egy körben forgás, ami tudatos:

A technika a technikai szituáció feletti uralom.

- mindig utólag derül ki, hogy egy szituációt sikerült e uralmunk alá hajtani vagy sem.

Van struktúrája egy technikai szituációnak:

- vannak adott feltételek (emberek, tárgyak stb.)
- van ágens (ember, vagy akaratot képviselő, lehet akár egy tárgyba beleépített akarat, pl. fotocellás ajtó)
- van cél (elérni kívánt kimenetele a szituációnak)
- eszközök (ezek lépnek kölcsönhatásba a feltételekkel, hogy elérjék a célt)

Eszközkészítés

A készítés lényege a kettős reprezentáció. Az embernek van egy külvilág reprezentációja, de ezen felül egy dolgot többféle képpen tud értelmezni.

Nem csak az elsődleges reprezentációja létezik egy dolognak, hanem az eszközként is használható.

Az interpretáció képessége: az adott szituációban eszközként felfogni valamit.

Az ember nem az elsődleges reprezentáció terén ügyes (az az állatoknak sokkal jobban megy), hanem a többes reprezentációban – minden dolog eszközként is tekinthető.

Ha egy eszköz komplikált, kellően strukturált és stabil akkor gépnek nevezzük.

A technikai szituáció nyitott és véges

- nincs eldöntve meddig tart a technikai szituáció - nyitott
- minden technika előbb-utóbb elromlik, szükségszerűen csődöt mond egy idő után – véges

Technika és tudomány

A tudomány az adott dolgokkal foglalkozik

A technika : a mesterséges dolgokkal.

Történetileg tekintve:

Antik szétválasztás a

- techné : olyan tudás, mely elég, ha bizonyos körülmények között működik

- episztémé: olyan tudás, amely univerzális

Valójában nem különálló dolgok egymástól, hiszen a tudományban technikai komponensek vannak. A technikai szituációk sokaságából, szűri ki a tudomány a szituációktól független tudást. Az általánosságok feltárása a filozófia feladata.

pl.: Egy tudományos kísérlet, egy olyan technikai szituáció amelynek a célja tudományos.

Technika és etika

Három szinten foglalkozunk az etikával:

- meta-etika : értelmez (mi a jó?)
- normatív-etika: szabályokat állít (mit kell tennem, hogy elérjem a jót?)
- szakmai-etika: pedagógia (hogyan kell viselkednem ebben az adott szituációban?)

Minden szinten függ a válasz attól, hogy milyen filozófiai álláspontra helyezkedünk a technikával kapcsolatban, de most maradunk az eddig tartott álláspont mellett. Ekkor a válaszok:

- Minden ami technikai, az etikai is. Nem külsődleges viszonyában, hanem maga a technikai cselekedet szükségképpen rendelkezik etikai komponenssel.
- Szükségképpen minden technikai cselekvés egyúttal etikai cselekedet is.
- Pusztán azáltal, hogy véghez viszik a a technikai cselekvést, a jó megvalósulása.

Jó a technika, mert az ember uralma megvalósul, hogy a szituációt túlélje. Az emberi szabadság megnyilvánulása.

A technika így mindenképpen jó. Egy szörnyűséges tett esetén is jó, mivel a szörnyűséget sikerül elérni.

Ilyen esetben persze konfliktusba kerül a technika jósága és a cél gonoszsága.

Bizonyos szituációk nem zártak

A technikai szituációkkal az a helyzet, hogy nyíltak, mivel nem tudjuk biztosan, hogy milyen következményei lesznek. Inkább szokásos, mint szokatlan, hogy a technikai szituációknak nem tudjuk milyen végső kimenetele lesz.

Ez egy nyílt végű etika: nem láthatjuk előre az összes következményt.

Ez viszont vissza fele is mutat az etikára. A technikai szituációk elemzése arra mutat rá, hogy egy cselekvés következményeit nem tudjuk megmondani, tehát az etika sem tudja értékelni a cselekedeteket, hiszen csak azt hiszi, hogy egy zárt szituációt vizsgál, de ez csak ábránd.